

Välfärdstendens 2014

Delrapport 4: Tryggheten som pensionär

Inledning

Folksam har sedan år 2007 publicerat en årlig uppdatering av rapporten Valfärdstendens. Syftet med Valfärdstendens är att beskriva och granska löntagarnas försäkringsförmåner, både lagstadgade och kollektivavtalade samt privata som de kan omfattas av vid arbetsoförmåga, arbetslöshet, föräldraledighet, dödsfall och ålderspension. Vi jämför på vilket sätt villkoren skiljer sig åt mellan arbetsmarknadens olika kollektivavtal och vad det innebär att stå utanför dessa avtal. Vi undersöker också löntagarnas kännedom om de kollektivavtalade förmånerna samt behov av och attityder till välfärd i allmänhet och socialförsäkringsförmåner i synnerhet. I år har vi valt att särredovisa Valfärdstendens i fem delrapporter. Denna delrapport uppmärksammar det svenska pensionssystemet och förutsättningarna för ekonomisk trygghet vid ålderspension. I anslutning till årets upplaga av Valfärdstendens har vi intervjuat 1 000 löntagare i åldrarna 18-65 år. Till vår hjälp har vi haft Ipsos som genomförde intervjuerna under perioden 10 - 27 februari i år.

Håkan Svärdman

Välfärdsanalytiker på Folksam
Stockholm juni 2014

Sammanfattning

- Oförändrad pensionsåldersnorm på 65 år sänker pensionerna. Den allmänna pensionsnivån har minskat från 61 till 49 procent av slutlönen för personer födda mellan åren 1938-1946.
- De kollektivavtalade tjänstepensionerna, som omfattar drygt 86 procent av samtliga löntagare på arbetsmarknaden, som vanligtvis ger en ersättning som motsvarar 15-22 procent av slutlönen. Den kollektivavtalade premiefrielseförsäkringen skyddar löntagarna från pensionsförlust i samband med föräldraledighet, sjukdom och arbetsskada.
- Löntagarnas kännedom om de kollektivavtalade tjänstepensionerna ökar trendmässigt sedan två år tillbaka. Nästan två tredjedelar av löntagarna känner till förmånen i dag.
- Trots att den totala pensionsnivån faller minskar löntagarnas pensionssparande. Sedan år 2008 har pensionssparandet minskat från 57 till 47 procent. Minskningen är störst bland kvinnor, från 61 till 49 procent under perioden 2008 – 2014, medan andelen män som pensionssparar minskade från 53 till 46 procent.

Ålderdomen och tryggheten som pensionär

Dagens allmänna pensionssystem har i år varit i drift i 15 år. Systemet bygger på livsinkomstprincipen. Ju mer vi arbetar och tjänar desto mer pengar sparar vi på våra pensionskonton. På alla inkomster av tjänst upp till 35 563 kronor i månaden betalar vi en avgift på 18,5 procent. Den största delen, 16 procent, bokförs som individuella pensionsrätter, men pengarna används av staten för att betala pensionerna åt dagens pensionärer. Resterande del, 2,5 procent, överförs till våra egna konton i premiepensionssystemet. Ansvar för värdeutvecklingen på dessa pengar ligger helt i våra egna händer som pensionssparare. Vi förväntas att aktivt placera vårt kapital i några av systemets 848 fonder så att avkastningen blir så hög som möjligt. Avstår vi från detta val, placeras kapitalet i det statliga årskullsförvaltningsalternativet (SÅFA).

I samband med att det allmänna pensionssystemet reformerades har de kollektivavtalade tjänstepensionssystemen successivt övergått från förmåns- till avgiftsbestämda pensioner. Tjänstepensionsförvaltarna har därför byggt upp valsystem där anslutna pensionssparare kan välja mellan olika fonder och traditionella pensionsförsäkringar. Framöver kommer inte antalet tjänsteår och slutlön avgöra pensionsnivån, utan avkastningen på inbetalda avgifter.

Sedan de första årskullarna som fick sin pension från det reformerade allmänna pensionssystemet har pensionsnivån successivt minskat. Det beror huvudsakligen på minskad dödlighet och ökad livslängd, som inte har kompenseras med en senareläggning av pensioneringen. Därför har den allmänna pensionen minskat från 61 till 49 procent av slutlönen för personer födda mellan åren 1938-1946. Den sammanlagda pensionen, det vill säga allmän pension, tjänstepension och privat pension, minskade från 86 till 77 procent.¹

Ska yngre generationer få en pension som ligger i närheten av vad de äldre generationerna har fått måste de skjuter upp sin pensionsavgång efter sin 65-årsdag. I tabell 1 redovisar vi 15 stycken pensionsberäkningar för personer födda år 1990 och som avser att gå pension vid 69 år. Anställda utan kollektivavtal får en pension som motsvarar 56 - 53 procent av sin slutlön medan anställda med kollektivavtal beräknas få 74 -86 procent beroende. Skillnaden mellan de olika avtalsområdena beror på att startåldern skiftar mellan 21 och 25 år för de premiebestämda delarna av tjänstepensionerna. Om pensionen istället sker vid 65 år reduceras den allmänna pensionen endast till mellan 44 – 42 procent av slutlönen beroende på inkomst.

¹ Se Folksam rapport Vad blev det för pension 2014?

Tabell 1: Pensionsberäkning för personer som är födda år 1990 som är anställda med respektive utan kollektivavtalad tjänstepension. Personerna antas gå i pension vid 69 år. Bruttoersättning kr/månad. Beräknad med hjälp av Pensionsmyndighetens typfallsmodell, summor i 2014 års lönenivå.

Inkomst, kronor	Anställd utan kollektivavtal			Privatanställd tjänsteman (ITP-1)		
	20 000	30 000	40 000	20 000	30 000	40 000
Månadslön	20 000	30 000	40 000	20 000	30 000	40 000
Allmän pension	11 120	16 690	21 290	11 120	16 690	21 290
Tjänstepension	0	0	0	3 590	5 390	11 680
Total ersättning	11 120	16 690	21 290	14 710	22 080	32 970
Andel av slutlön	56 %	56 %	53 %	74 %	74 %	82 %

Inkomst, kronor	Privatanställd arbetare (SAF-LO)			Kommun- och landstingsanställda (KAP-KL)		
	20 000	30 000	40 000	20 000	30 000	40 000
Månadslön	20 000	30 000	40 000	20 000	30 000	40 000
Allmän pension	11 120	16 690	21 290	11 120	16 690	21 290
Tjänstepension	3 590	5 390	11 680	4 300	6 460	12 910
Total ersättning	14 710	22 080	32 970	15 420	23 150	34 200
Andel av slutlön	74 %	74 %	82 %	77 %	77 %	86 %

Inkomst, kronor	Statligt anställda (PA-03)		
	20 000	30 000	40 000
Månadslön	20 000	30 000	40 000
Allmän pension	11 120	16 690	21 290
Tjänstepension	4 200	6 290	12 495
Total ersättning	15 320	22 980	33 785
Andel av slutlön	77 %	77 %	84 %

Källa: Pensionsmyndigheten.

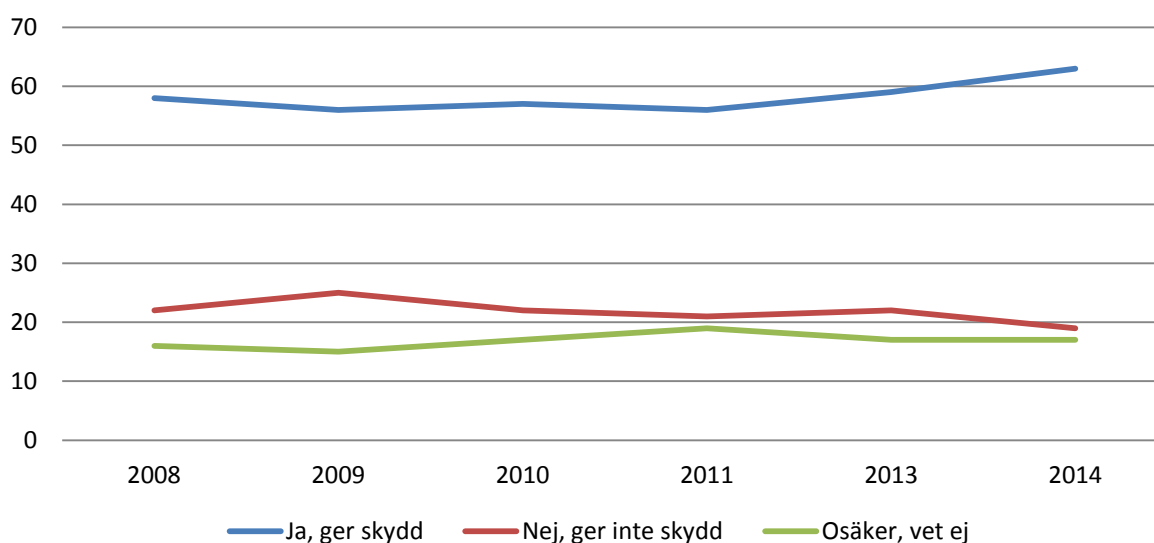
Pensionsrätt även vid sjukdom, arbetsskada och föräldraledighet

Anställda med kollektivavtal omfattas av en så kallad premiefrielseförsäkring som träder in och betalar premien till tjänstepensionen ifall han eller hon skulle bli sjuk, arbetsskadad eller tar ut föräldraledighet. Om exempelvis en förälder med en månadslön på 20 000 kronor är föräldraledig i 6 månader betalar premiefrielseförsäkringen in en sammanlagd pensionspremie på 4 920 kronor till tjänstepensionskontot. Under en spartid på 30 år och med en antagen värdeutveckling på 3 procent kan detta belopp växa till 11 600 kronor i dagens penningvärde.

Kännedomen om de kollektivavtalade tjänstepensionerna ökar

Ett trendbrott kan skönjas när det gäller löntagarnas kännedom om de kollektivavtalade tjänstepensionsförmånerna. Sedan förra årets mätning kan vi notera en ökning och för första gången sedan år 2008 har kännedomen om förmånen överstigit 60 procent. Ökningen kan ha ett samband de senaste årens intensiva informations- och reklamkampanjer om tjänstepensionerna. Två av tio löntagare tror att avtalen saknar dessa förmåner, medan lika många är osäkra därom. Kännedomen om de kollektivavtalade tjänstepensionerna är högst bland TCO-förbundens medlemskår där 71 procent har vetskap om förmånen, medan motsvarande andel hos LO-förbundens medlemmar uppgår till 68 procent och till 65 procent för Saco-förbundens medlemmar.

Diagram 1: Kännedom om de kollektivavtalade förmånerna vid pension, samtliga (procent).

Nedåtgående trend för privat pensionssparande

Andelen löntagare som pensionssparar privat sjunker. Sedan år 2008 har andelen som uppger att de har tecknat en privat pensionsförsäkring minskat från 57 till 47 procent (se diagram 2). De flitigaste pensionsspararna hittar vi bland TCO-förbundens medlemmar där 61 procent har ett privat pensionssparande, medan motsvarande andel hos Saco-förbundens medlemmar är 53 procent och 52 procent hos medlemmarna som är med i ett LO-förbund. Minskningen är störst bland kvinnor, från 61 till 49 procent under perioden 2008 – 2014, medan andelen män som pensionssparar minskade från 53 till 46 procent. I åldersgruppen 18-29 år hittar vi den högsta andelen personer som planerar att teckna en pensionsförsäkring, 18 procent, vilket kan jämföras med att den genomsnittliga andelen som ligger på 7 procent.

Diagram 2: Andel löntagare som har tecknat en privat pensionsförsäkring (procent).

